

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ НА СТИЛИСТИКАТА НА ТЕКСТА

РЕЦЕНЗИЯ¹

Мария Стефанова

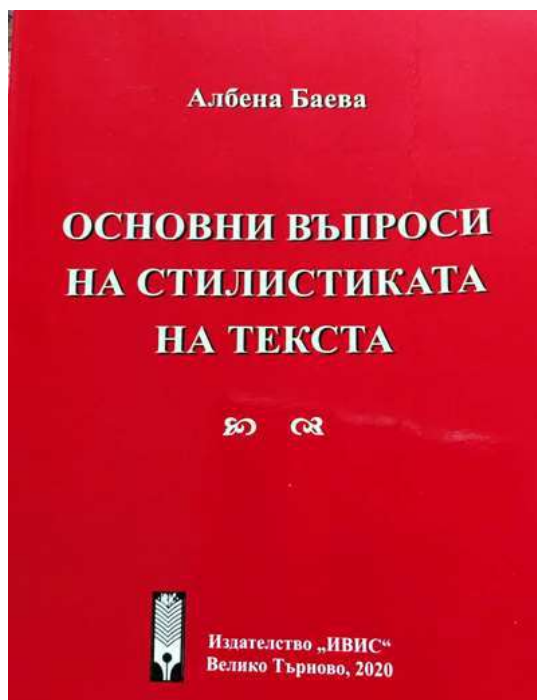
Русенски университет „Ангел Кънчев“ (България)

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS
RELATING TO TEXT STYLISTICS

Maria Stefanova

Angel Kanchev University of Ruse (Bulgaria)

mstefanova@uni-ruse.bg

Албена Баева е преподавател от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ към Катедрата по български език и е изследовател, чиито научни интереси устойчиво са свързани с областта на стилистиката.

През 2020 година А. Баева публикува второто издание на книгата си „Основни въпроси на стилистиката на текста“. Както става ясно и от самото заглавие, авторката поставя във фокуса на изследването си проблемите на текстовия стилистичен анализ. Книгата е оформена в две глави – *теоретична* и *приложна*.

¹ Baeva 2020: Baeva, A. Osnovni vaprosi na stilistikata na teksta. Veliko Tarnovo: IVIS, 2020. [Баева 2020: Баева, А. Основни въпроси на стилистиката на текста. Велико Търново: ИВИС, 2020.]

Теоретичната част включва три раздела, в които Албена Баева разглежда теоретико-методологически въпроси, свързани със стилистичния анализ на текста. В първия раздел, наречен „Понятие за стила“, авторката представя възгледите на наши и чужди учени, за да открие същността, качествата и признаците на стила. Албена Баева стига до извода, че въпреки многобройните дефиниции, които произтичат от различните гледища, понятието за стила като предмет на стилистиката все още не е изяснено. Изследователката отбелязва, че „в повечето случаи с термина стил се описва език, реч, а не стил в строгия смисъл на понятието“ и допълва, че „за стил е най-подходящо да се говори във връзка с художествената литература“ (Baeva 2020: 41). А. Баева посочва разграничението на стила от езика като един от най-значимите проблеми, с които трябва да се справи стилистиката, за да се утвърди категорично като самостоятелна наука. Според авторката преобладаващата в българското езикознание функционална теория за стила не е в състояние да осъществи това разграничение, тъй като не е достатъчно съобразена с естетическата функция на езика на художествената литература. Поради тази причина Албена Баева смята, че е необходимо да се потърсят други изследователски методи и подходи за определянето на стила.

Във втория раздел, озаглавен „Стилистика и сродни дисциплини“, езиковедката задълбочено разглежда отношенията на стилистиката с реториката, поетиката и семантиката, за да открие значими за стилистичния анализ теоретични положения. Според авторката именно тясната връзка на стилистиката със сродните ѝ дисциплини е причина за трудностите при дефинирането на стила.

Относно взаимодействието между стилистиката и поетиката А. Баева изтъква, че не е лесно да се разграничат двете научни области, тъй като е изключително трудно да се определи кога дадено поетическо средство характеризира стила и кога е особеност на поетиката, отразяваща естетическия замисъл на автора.

Спрямо взаимоотношенията между реторика и стилистика основният въпрос, който си поставя за цел да изясни изследователката, е дали риторическите тропи и фигури са надеждно средство за стилистичен анализ. След като разглежда противоречивите мнения на учените по този проблем, Албена Баева представя и своята гледна точка. Според авторката стилистичният анализ не може да се извършва единствено чрез изследване на тропите и фигурите, но ролята им несъмнено е важна, тъй като в тях се съдържа поетичността на текста. А. Баева също така смята, че е необходимо да се създадат специализирани речници, в които да се опишат и класифицират риторическите средства, използвани в цялата българска литература.

По отношение на връзката между стилистика и семантика Албена Баева посочва, че от изключително значение е общата зависимост на стилистиката от семантиката и отбелязва, че най-популярните схващания за стила и начините за стилистичен анализ пренебрегват ролята на семантиката. Специално внимание е отделено на структурната семантика на А. Ж. Гремас и възгледите му за взаимодействието между стилистика и семантика. Според учения семантичното описание изисква да се имат предвид постоянните показатели на значението, а стилистичното описание е структурно и предполага да се тръгне от избрана изотопия на текста, за да се търсят вариации на смисъла.

Третият раздел, „Стилистичният анализ на художествения текст“, се съсредоточава върху теоретическите и практическите положения за стилистичната интерпретация на художествената литература. Албена Баева разглежда идеите за стилистичния анализ на редица утвърдени наши и чужди изследователи – М. Лилов, М. Велева, Ст. Младенов, Ст. Попвасилев, В. Одинцов, В. Жирмунски, Б. Томашевски и други. Относно аналizationsонната практика авторката се спира на разработките на Ст. Попвасилев, Л. Андрейчин, К. Попов, на текстовете, поместени в сборника „Език и стил на българските писатели“ (1962). Въпреки значимостта на изложените концепции А. Баева стига до извода, че стилистичният анализ като практика в България е „твърде остарял“, а теоретичните модели, изискващи литературоведски или лингвистичен анализ, са неясни. Авторката смята, че е необходимо да се установят нови методи за анализ и в тази връзка конкретизира някои ограничаващи положения, които да послужат като насока за научните търсения. Първото изискване, което Албена Баева посочва, е за пълнота и цялостност на анализа, а това предполага осъществяването му върху отделна творба. Друго важно условие е да се започне със семантичен анализ на художествения текст. Също така изследователят трябва да се стреми към изчерпателност на анализа, което изисква избраната линия на прочит да се проследи с оглед на цялото литературно произведение. Според езиковедката „при неспазване на някои от тези ограничения рискуваме да обявим за стилистични черти белези, които характеризират цялото творчество на даден автор и дори целия език за стилистично явление“ (Баева 2020: 164).

Втора глава на „Основни въпроси на стилистиката на текста“ е с *приложен характер* и включва стилистични анализи на художествени текстове от българската литературна класика: „Бай Ганьо“ – Алеко Константинов“, „Една песен“ – Петко Ю. Тодоров“, „Шибил“ – Йордан Йовков“, „Поручик Бенц“ и „Осъдени души“ – Димитър Димов“, „Антихрист“ – Емилиян Станев“. Предложените в тази част на изследването

текстове са конкретни образци на стилистични анализи, които се базират на предварителен семантичен анализ, свързан с функциите и актантната система, основаваща се (според схващанията на А. Ж. Гремас) на категориите субект/обект, подател/получател, помощник/противник.

Книгата на Албена Баева разглежда редица въпроси, значими за развитието на стилистиката на текста. Установените от авторката теоретико-методологически принципи за стилистичен анализ и тяхното практическо приложение в конкретни образци биха могли да послужат като отправна точка за по-нататъшни изследвания в тази научна област.